

Hvor mange genus er det i Trondheims-dialekten?

Av Guro Busterud, Terje Lohndal, Yulia Rodina og Marit Westergaard

Trondheims-dialekten har tradisjonelt tre grammatiske kjønn: hankjønn, hunkjønn, og intetkjønn. Denne artikkelen presenterer resultater fra to eksperimenter som viser at hunkjønn står svakere i denne dialekten enn tidligere antatt. Resultatene tyder på at dialekten er i ferd med å utvikle et togenussystem, der den ubestemte artikkelen for hunkjønn og hankjønn har falt sammen. Vi ser tydelige forskjeller mellom de fem ulike aldersgruppene som har deltatt i studien, som overraskende nok viser at den ubestemte artikkelen i hunkjønn står relativt svakt også blant voksne. I motsetning til de ubestemte artiklene endrer ikke bestemthetsuffixene seg like mye, og vi diskuterer hva dette forteller oss om genus versus bøyingsklasse. Slike endringer er dokumentert flere steder i Norge de siste årene (Lødrup 2011, Konzett, Johansen & Sollid 2011, Westergaard & Rodina 2016), og vi diskuterer mulige forklaringer på denne utviklingen.¹

1 Innledning

Grammatisk kjønn kan endre seg over tid. I dansk og svensk har et togenussystem bestående av hankjønn, hunkjønn og intetkjønn blitt redusert til et togenussystem med felleskjønn og intetkjønn. Det samme skjedde for flere hundre år siden med Bergens-dialekten (Jahr 1998, 2001, Trudgill 2013). Det siste tiåret har forskere rapportert om en liknende utvikling i noen andre norske talemål. Lødrup (2011) studerer Oslo-dia-

1. De eksperimentelle dataene som presenteres i denne artikkelen, er også publisert i en artikkel på engelsk; Busterud, Lohndal, Rodina & Westergaard 2019 *The loss of feminine gender in Norwegian: A dialect comparison*. Denne artikkelen ble skrevet mens forfatterne arbeidet med det internasjonale forskningsprosjektet *MultiGender* ved Senter for grunnforskning 2019–2020. Vi vil takke en anonym fagfelle og redaksjonen i *Maal og Minne* for gode innspill.

lekten basert på talespråkskorpuset NoTa² og viser at den ubestemte artikkelen *ei* nærmest er ikke-eksisterende i korpuset, særlig blant yngre talere. Opsahl (2009) finner ikke bruk av den ubestemte artikkelen *ei* i multietnolekter i Oslo, og i områder i Troms der det har vært mye kontakt med kvensk og samisk (Kåfjord og Nordreisa), har Conzett, Johansen & Sollid (2011) også dokumentert en liknende utvikling. Rodina & Westergaard (2015) og Westergaard & Rodina (2016) rapporterer at den samme endringen skjer i Tromsø, der de yngste bruker maskulin ubestemt artikkel ved tradisjonelle hunkjønns substantiver (*en jente, en bok*). Både i Oslo og Tromsø holder bestemthetsendelsen i entall seg derimot godt: Både barn og voksne sier stort sett *jenta* og *boka*, selv om det i Oslo er en del variasjon mellom endelsene *-a* og *-en* ved tradisjonelle hunkjønnsord avhengig av individuelle preferanser og egenskaper ved enkelte substantiver (jf. Stjernholm 2019). Mønsteret som trer fram, er altså av typen *en bok – boka*, et mønster som også er tillatt i bokmål.

Gitt disse utviklingstrekkene er det relevant å undersøke rekkevidden av det som ser ut som en pågående språkendring. Denne artikkelen tar for seg dialekten i Trondheim for å se om liknende endringer har funnet sted der. Utgangspunktet er en allmenn oppfatning om at tregenusssystemet står sterkt blant trøndere, noe som følgende sitat fra lærer Espen Tørseth viser godt: «Det er ikke noe galt med riksmål hvis man bor på Oslo vest. Men vi er trøndere, og når vi snakker, bruker vi tre kjønn» (Avisa Sør-Trøndelag 10.03.2017). Resultatene våre viser imidlertid at dette ikke lenger stemmer for dialekten i Trondheim, og at den i stor grad allerede har blitt en togenusdialekt ut fra hvordan de ubestemte artiklene brukes.

Artikkelen er organisert på følgende måte. I del 2 tar vi for oss relevant bakgrunn for studien, og vi presenterer også forskningsspørsmålene. Del 3 presenterer metoden vi har brukt, mens del 4 inneholder resultatene. Diskusjon av funnene og tolkningen av dem følger i del 5. Vi oppsummerer og konkluderer i del 6.

2. NoTa – Norsk talespråskorpus – Oslodelen, Tekstlaboratoriet, ILN, Universitetet i Oslo. <http://www.tekstlab.uio.no/nota/oslo/index.html>

2 Bakgrunn om genus, tidligere forskning og forskningsspørsmål

2.1 Genus i norsk og genus i Trondheims-dialekten

Vi tar utgangspunkt i en standarddefinisjon av grammatisk kjønn som går tilbake til Hockett (1958: 231), nemlig at «[g]enders are classes of nouns reflected in the behavior of associated words» (jf. Corbett 1991). Denne definisjonen innebærer at det bare er frittstående kongruenselementer som er fullgode markører for genus (som ubestemte artikler, adjektiver, possessiver og pronomer), og at bestemthetssuffikset i norsk ikke har samme status (se Faarlund, Lie & Vannebo 1997: 150 og Dahl 2000 for et annet syn, og Enger 2004a for en nyanserende diskusjon). Genussystemet i mange norske dialekter karakteriseres av en relativt stor grad av synkretisme mellom hankjønn og hunkjønn, mens intetkjønn stort sett har en egen form. Det gjelder den bestemte frittstående artikelen (*den* vs. *det*), adjektiver i ubestemt form (eksempelvis *stor* vs. *stort*), demonstrativer som *denne* og *dette*, samt kvantifikatorer som *all* og *alt*. Trosterud (2001) argumenterer for at hankjønn er *default* genus, og det stemmer at nye låneord stort sett tildeles hankjønn (Graedler 1998, Johansson & Graedler 2002). Derimot er hankjønn ikke kongruens-default, fordi det er intetkjønn som opptrer dersom antesedenten ikke har et genustrekk, noe eksempel (1) illustrerer.

(1) At Kjetil vant gullmedalje, er stort/*stor.

Dette tilsier at vi bør skille mellom tildelings-default og kongruens-default (Corbett & Fraser 1999, Enger 2009, Lohndal & Westergaard under trykking).

Om vi vender oss mot skriftspråkene, har nynorsk et obligatorisk tregenussystem, mens bokmål tillater både to og tre genus (se Vagstein 2009 for et annet perspektiv). Tradisjonelt har flertallet av de rurale dialektene et tregenussystem (Haugen 1976: 288), mens situasjonen for mer urbane strøk er uklar. Distribusjonen til de tre kjønnene varierer avhengig av datamaterialet som studeres. Trosterud (2001) tar utgangspunkt i de 31.500 substantivene i Nynorskordboka (Hovdenak, Killingbergtrø, Lauvhjell, Nordlie, Rommetveit & Worren 1998) og finner at 52 % av disse er hankjønn, 32 % er hunkjønn og 16 % er intetkjønn. Talte korpus er nok mer informative når det gjelder faktisk bruk, og Rodina & Wes-

tergaard (2015) ser på Anderssens (2006) korpus med Tromsø-dialekt. For de ubestemte artiklene er 62,6 % hankjønn, mens hunkjønn og intetkjønn er noenlunde likt fordelt: 18,9 % og 18,5 % (totalt 2.980 substantiver). Lohndal & Westergaard (2016) har undersøkt den norske delen av Nordisk dialektkorpus (Johannessen et al. 2009). Tabell 1 viser distribusjonen til de tre ubestemte artiklene for henholdsvis «eldre» (over 50 år) og «yngre» (stort sett mellom 15 og 30 år) talere i dette korpuset.

Genus	Eldre talere, $n = 127$	Yngre talere, $n = 66$
Hankjønn	64,8 %	74,9 %
Hunkjønn	18,2 %	5,4 %
Intetkjønn	17,0 %	19,7 %

Tabell 1: Fordeling av genus (ubestemt artikkel) i Nordisk dialektkorpus (tall hentet fra Lohndal & Westergaard 2016: 7).

Disse tallene, og især forskjellen mellom eldre og yngre i det nordiske dialektkorpuset, antyder at det foregår en endring som innebærer redusert bruk av ubestemt artikkel for hunkjønn.³ Vi kommer tilbake til dette i del 2.2.

Norske dialekter skiller seg i relativt liten grad fra hverandre når det gjelder genustilordning. Mange ord, kanskje særlig de høyfrekvente, har samme genus på tvers av dialekter, men det er også en del variasjon, selv om dette ikke har vært kartlagt systematisk i nyere tid. Beito (1954: 122ff) viser at to- eller flerstavete hankjønns- og intetkjønnsord som ender på *-e* (eller *-i* historisk), har gått over til å bli hunkjønn i noen dialekter (altså har de blitt svake hunkjønnsord). Dette har skjedd over hele Norge, men Beito (1954: 103) sier at det har skjedd i størst grad på Nordmøre og i Trøndelag, altså i det området som dialektgeografisk regnes som trøndersk. Dette har nok også bidratt til en allmenn oppfatning om at hunkjønn står særlig sterkt i Trøndelag. For eksempel har *et eple* blitt til *ei eple* (/æpl/), noe Hoel (1915: 35ff.) også nevner har skjedd i Kristiansund.

3. Det er viktig å peke på at Lohndal & Westergaard (2016) ikke har sett på produksjonen av genus i korpuset i detalj, så det er teoretisk sett mulig at disse forskjellene kan tilskrives en tilfeldig lav bruk av hunkjønnsord blant de yngre talerne.

Ifølge Stian Hårstad (p.k.) er flere av utviklingstrekkene Hoel (1915) beskriver for Kristiansundsmålet, også gjeldende for mange dialekter i Trøndelag. Dalen (1990: 135) argumenterer for at Kristiansunds-dialekten er relativt lik Trondheims-dialekten, og Målføresynopsen⁴ har også registrert *eple* som hunkjønn. Et kanskje mer kjent eksempel er det sterke substantivet *bil*, som i enkelte dialekter blir til *ei bil* – *bila* (Norsk ordbok, bind 2: 608, Beito 1954: 138). I arkivet til Trønderordboka (Metaordboka) er *bil* listet som hunkjønn tre steder i Norge: Trondheim, Kristiansund og Surnadal. I notatene i ordboka kommenterer språkforskeren Reidar Djupedal at *bil* er hunkjønn i Trondheim og «visstnok i sume av dei næraste bygder». Samtidig har Johan Aspjell en kommentar der han antyder at denne formen ikke spredde seg utenfor Trondheim by. I allmenne diskusjonsfora på internett og lignende trekkes ofte former som *bila* og *ei eple* fram som eksempler som illustrerer hunkjønnets sterke posisjon i Trondheims-dialekten.

I Trondheim eksisterer en egen sosiolekt, fintrøndersk, eller singsakermål som det også kalles (Dalen 1978; Fintoft og Mjaavatt 1980; Stemshaug 1972). Dette er en sosiolekt som særlig er knyttet til de høyere sosiale lagene på Øvre Singsaker i Trondheim, men den er ikke nødvendigvis begrenset til dette geografiske området. Vi har ikke funnet en detaljert omtale av genus i denne varieteten, men gitt at den i stor grad er en talt form av bokmålsnær østnorsk med trøndersk intonasjon, er det lite som tilsier at den skulle ha et utpreget tregenussystem. Vi kommer tilbake til en mulig effekt av denne sosiolekten i del 5 nedenfor.

2.2 Tidligere forskning

Innledningen til denne artikkelen (del 1) gir et omriss av noen nyere tendenser når det gjelder utviklingen av grammatisk kjønn i norsk. I denne delen vil vi primært konsentrere oss om studien av Tromsø-dialekten (Rodina & Westergaard 2015, Westergaard & Rodina 2016), siden vår studie er laget som en direkte oppfølger til denne. For en mer omfattende gjennomgang av tidligere forskning på norsk mer generelt, anbefaler vi Westergaard & Rodina (2016) samt Lohndal & Westergaard (under trykking).

4. <http://inger.uib.no/perl/search/search.cgi?appid=145&tabid=2165>

Studien i Tromsø samlet inn data fra fem aldersgrupper. Tabell 2 gir en oversikt over deltakerne, som alle hadde vokst opp og bodd i Tromsø mesteparten av livet (Westergaard & Rodina 2016: 168). Noen barn hadde foreldre med andre dialekter, men Westergaard og Rodina antok at dette var av mindre betydning, siden barn oftest bruker andre barn som rollemodeller.

Deltakere	Antall	Alder	Gjennomsnittsalder
Gruppe 1: Førskolebarn	15	3;6–6;0	5;2
Gruppe 2: Første- og andreklassinger	12	6;6–8;2	7;6
Gruppe 3: Sjuendeklassinger	12	11;9–12;8	12;0
Gruppe 4: Tenåring	17	18–19	18
Gruppe 5: Voksne	14	31–64	53

Tabell 2: Oversikt over deltakerne i Tromsø-studien.

Tidligere forskning har avdekket at genussystemet i norsk ikke er på plass før i 5–6-årsalderen (Rodina & Westergaard 2013b, 2017), og Rodina & Westergaard (2015) ønsket derfor å undersøke om hunkjønn generelt er sent tilegnet, eller om det faktisk er i ferd med å forsvinne fra dialekten. Studien gjennomførte to produksjonsekspesimenter, der deltakerne kunne se bilder av en rekke objekter på en dataskjerm. Deltakerne skulle produsere både ubestemt artikkel og former med dobbel bestemthet. På den måten var det mulig å teste produksjonen både av genusformer og av bestemthetsuffikset. Metoden blir presentert i detalj i del 3.2.

Det første eksperimentet inneholdt 24 substantiver, åtte for hvert genus, presentert i tilfeldig rekkefølge. Eksperimentet avdekket at andelen hunkjønnsformer er veldig lav: Ved tradisjonelle hunkjønnsord var produksjonen av den ubestemte artikkelen *ei* henholdsvis 15 %, 9 % og 7 % i de tre yngste gruppene. Tenåringene lå midt imellom med 56 % *ei*, mens voksne brukte *ei* så å si hele tiden (99 %). Tabell 3 viser en oversikt over resultatene for ubestemt artikkel (Westergaard & Rodina 2016: 171). Et fenomen antas vanligvis å være tilegnet dersom det brukes 90 % eller mer i forventende kontekster (Brown 1973).

HVOR MANGE GENUS ER DET I TRONDHEIMS-DIALEKTEN?

Gruppe/Alder	Hankjønn	Hunkjønn	Intetkjønn
Gruppe 1 (3;6–6;0)	98 % (188/191)	15 % (23/155)	79 % (129/164)
Gruppe 2 (6;6–8;2)	99 % (149/151)	9 % (12/139)	92 % (128/139)
Gruppe 3 (11;9–12;8)	100 % (189/189)	7 % (12/171)	92 % (172/187)
Gruppe 4 (18–19)	100 % (272/272)	56 % (134/239)	100 % (265/265)
Gruppe 5 (31–64)	100 % (207/207)	99 % (192/194)	100 % (202/202)

Tabell 3: Andel riktig genusmarkering på ubestemt artikkel.

For alle aldersgrupper var det slik at i de tilfellene der deltakerne ikke produserte *ei*, overgeneraliserte de hankjønnnsformen. For dobbel bestemthet var alle gruppene i tråd med forventningene for hunkjønnnsord: Mellom 98 og 100 % produserte artikkelen *den* (som er identisk med hankjønnnsformen), mens 89–100 % produserte suffikset *-a*. Rodina & Westergaard argumenterer for at det skjer en hurtig endring i Tromsø-dialekten ved at *ei* forsvinner, og de argumenterer for at dette tyder på at grammatisk hunkjønn er på vei ut av dialekten. Senere forskning har bekreftet det samme for possessive hunkjønnnsformer (Rodina & Westergaard under trykking).

Det andre eksperimentet i Rodina & Westergaard (2015) testet mulig effekt av semantiske og morfofonologiske trekk: biologisk hunkjønn og endelsen *-e* på hunkjønnnsord med to stavelser.⁵ Generelt var resultatene de samme som i det første eksperimentet: Andelen av ubestemt artikkel *ei* var lav for de tre yngste gruppene (10–21 %). Igjen var tenåringene i en mellomstilling (63–71 %), mens de voksne bare brukte hunkjønnnsformen. Semantikk hadde en svak effekt ved at andelen *ei* ved substantiver som betegner biologisk hunkjønn (f.eks. *jente*) var signifikant forskjellig fra andre hunkjønnnsord (f.eks. *bok*). Det morfofonologiske trekket hadde overhodet ingen effekt på genusmarkering.

5. Tradisjonell Tromsø-dialekt har *ei jenta* for svake substantiver, og dermed kunne man vente at *-e* i Tromsø ikke skulle ha samme effekt som i dialekter der det heter *ei jente*. Imidlertid har Rodina & Westergaard (2013) vist at ubestemt form *jenta* er i rask endring mot *jente* i Tromsø. Westergaard & Rodina (2016) bekrefter dette funnet og argumenterer for at endelsen på svake hunkjønnnsord har endret seg før endringen i genus.

Rodina & Westergaard (2015) og Westergaard & Rodina (2016) argumenterer for at endringen skyldes sosiolingvistiske faktorer, og da først og fremst dialektkontakt, der standard østnorsk⁶ får mer og mer innflytelse på Tromsødialekten (Nesse & Sollid 2010). Samtidig kan språktilegnelse forklare *måten* endringen skjer på: Hunkjønnsformer er sårbare på grunn av betydelig synkretisme med hankjønnsformer (Enger 2004b). Samtidig vil også frekvens og mangel på transparens i genustilordningen spille en rolle. Rodina & Westergaard (2013a) har vist at bundne former (f.eks. bestemthetssuffikset) læres mye tidligere enn frie former (f.eks. ubestemt artikkel), og dette kan forklare hvorfor bundne former er mye mer stabile. Utviklingen fra tre til to genus synes å være en forenkling av genussystemet, men samtidig blir bøyningssystemet mer komplekst ved at felleskjønn nå har to ulike bøyningsskinner som svarer til den opprinnelige genusforskjellen: *en bil – bilen* og *en bok – boka*.

I tillegg til studien av Tromsø-dialekten har Alsos (2016) sammenlignet hunkjønnsformer i bydialekten i Tromsø med dialekten på Kvaløya utenfor Tromsø og funnet at *ei* brukes mye mer utenfor byen. Stabell (2016) fant det samme i en undersøkelse av genus i Alta-dialekten. Lundquist, Rodina, Sekerina & Westergaard (2016) brukte blikksporing som metode for å undersøke prosessering av genus i henholdsvis Tromsø og på Sortland, og fant at produksjonen av hunkjønn var mer stabil hos språkbrukerne i den mindre byen Sortland. Samtidig fant de at den ubestemte artikkelen *ei* ikke ble brukt for å forutsi hvilket genus det etterfølgende substantivet har. Det betyr at når deltakerne hørte når deltakerne hørte artikkelen *ei* eller *en*, brukte de ikke denne informasjonen til å velge hvilket substantiv de skulle se på i blikksporingseksperimentet. i blikksporingseksperimentet. Selv om språkbrukerne produserer tre genus, ser de ikke ut til å bruke disse trekkene prediktivt for verken hunkjønns- eller hankjønnsst substantiver. Forfatterne argumenterer derfor for at i

6. Ifølge Hårstad & Opsahl (2013) finnes det to former for østnorsk som begge har en overregional prestisje og kan omtales som standardtalemål i norsk. Den ene varianten er mer konservativ og kan assosieres med Oslo vest-aksent, mens den andre er mer radikal og assosieres med urbanitet og modernitet. Ifølge Hårstad & Opsahl (2013: 151) er sistnevnte mest ekspansiv. Sannsynligvis er det ingen relevante forskjeller mellom disse to variantene når det gjelder bruken av ubestemt artikkel ved hunkjønnsord (jf. funn i Lødrup 2011). Når vi bruker termen standard østnorsk skiller vi ikke mellom disse to variantene.

dette tilfellet av språkendring påvirkes forståelse («comprehension») før produksjon.

Lundquist & Vangsnes (2018) brukte den samme metoden for å studere genusformer blant ungdommer (17–18 år) i Oslo og Sogn. Eksperimentet gikk ut på å undersøke om deltakerne kunne bruke genusformer til å forutsi et etterfølgende substantiv i dialekten sin samt en annen dialekt (Oslo-dialekten for de fra Sogn, og vice versa). I tillegg ble det gjennomført et produksjonseksperiment av samme typen som Rodina og Westergaard (2015) brukte i Tromsø. Resultatene viser at det ikke er noen endring i Sogn-gruppene når det gjelder bruk av hunkjønnsformer. Dette er ikke tilfellet i Oslo, men et noe overraskende funn der er at det er stor variasjon i bruk av *-a-* og *-en-*endelser. Blikksporingstesten viste at Sogn-talere kunne forutsi etterfølgende substantiv basert på genusformer i både den lokale dialekten og Oslo-dialekten, mens Oslo-talere bare kunne bruke genusformer prediktivt i sin egen dialekt.

2.3 Forskningsspørsmål

Genussystemet i norske dialekter synes å være i bevegelse, men vi vet lite om rekkevidden av denne endringen. I denne studien ser vi på dialekten i Trondheim og bruker den samme metoden som i Rodina & Westergaard (2015).

Det er flere grunner til at Trondheims-dialekten er interessant som studieobjekt. Trondheim er en vesentlig større by enn Tromsø og ligger i tillegg geografisk sett nærmere Oslo. Mye tidligere forskning har vist at urbane former ofte sprer seg fra en stor by til mindre byer og videre til enda mindre steder (jf. Trudgill 1974, 1983, Taeldeman 2005, Vanderkerckhove 2009), såkalt *sentrumshopping* (eng.: *city jumping*).⁷ Dersom det er slik at mye av den språklige innovasjonen kommer fra Oslo, er det ikke unaturlig å forvente at en større by nærmere Oslo påvirkes mer av det språket som har høy prestisje. Dersom den pågående endringen av grammatisk hunkjønn er et slikt urbant trekk som påvirkes av sentrums-

7. Vi bruker sentrumshopping kun som en modell for hvordan språktrekk kan spre seg fra by til by. Det er naturligvis språklige aktører og kontakt mellom disse, som ligger til grunn for spredning av språktrekk. Vi har ikke som mål å kartlegge hvordan en slik spredning mellom språklige aktører foregår (kontaktmønster, sosiale nettverk etc.).

hopping, burde man se effekten av dette i Trondheim. Faktisk burde den også ha endret seg før Tromsø om modellen har allmenn gyldighet. Samtidig er det også tendenser som kunne motvirke en slik sentrumshopping. Dialekten som snakkes i Trondheim, blir nok sett på som mer særegen sammenlignet med standard østnorsk, enn Tromsø-dialekten. I lys av den allmenne oppfatningen om at hunkjønn står særlig sterkt i Trondheims-området (jf. diskusjonen i del 2.1), kunne man derfor forvente at dialekten i Trondheim har holdt relativt godt på grammatisk hunkjønn.

Målet med denne artikkelen er ikke å *forklare* årsaken(e) til de endringene vi eventuelt observerer, eller å gi en fullstendig redegjørelse for forskjellene mellom Trondheims-dialekten og andre dialekter. Her ønsker vi å dokumentere situasjonen og dermed bidra til data som kan brukes i fremtidig forskning som ønsker å identifisere forklaringsmekanismer. I likhet med Rodina & Westergaard (2015) vil vi anta at sosiolingvistiske faktorer er de mest sannsynlige årsakene til endringene vi ser. Men i likhet med deres studie er ikke dette en sosiolingvistisk studie, og vi har ikke inkludert sosiolingvistiske variabler, bortsett fra alder. Målet vårt er å beskrive deler av genussystemet i Trondheims-dialekten, hvordan eventuelle endringer kan skje, og identifisere hvilke trekk i grammatikken som er mer sårbare enn andre. I likhet med Rodina & Westergaard (2015) undersøker vi produksjon av ubestemt artikkel (*en/ei/et*) og det prenominale determinativet (*den/det*) samt bestemthetssuffikset. Det er også et eksplisitt mål å sammenligne funnene våre med de tidligere funnene fra Tromsø.

Samlet sett har studien følgende forskningsspørsmål:

1. Basert på produksjonen av ubestemt artikkel, har Trondheims-dialekten to eller tre genus, dvs. er hunkjønn i endring?
2. I så fall, er endringene kommet lengre enn i Tromsø, slik hypotesen om sentrumshopping predikerer?
3. Er det noen forskjell mellom ubestemt artikkel og bestemthetssuffiks i konstruksjoner med dobbel bestemthet?
4. Spiller semantiske og/eller morfofonologiske markører av hunkjønn en rolle i en eventuell endringsprosess?

3 Metode

3.1 Deltakere

Til sammen 71 barn og voksne i alderen 3;4–57 år deltok i studien. Felles for deltakerne var at de hadde norsk som sitt eneste førstespråk, og at de var født og oppvokst i Trondheim. Selv om noen av de voksne deltakerne også hadde bodd andre steder, hadde de bodd i Trondheim mesteparten av livet. Barna i studien ble rekruttert fra sentrumsnære barnehager og skoler i Trondheim, og det var ikke noe krav om at foreldrene skulle snakke den lokale dialekten. Et mangfold av dialekter var derfor representert i foreldregruppen, noe vi tror gir det riktigste bildet av barnespråket i Trondheim, siden mange har foreldre fra ulike deler av landet.⁸

Deltakerne var delt inn i fem aldersgrupper, som hver hadde 13–15 deltakere, som vist i tabell 4. Gruppe 1 bestod av barnehagebarn i alderen 3;4–5;9 år, gruppe 2 av elever i 1. og 2. trinn på barneskolen, mens deltakerne i gruppe 3 gikk i 7. trinn. Deltakerne i gruppe 4 gikk siste året på videregående skole og var 18–19 år. Gruppe 5 bestod av 13 voksne informanter i alderen 32–57 år. Ingen av de voksne deltakerne hadde utdanning i språk eller lingvistikk.

Gruppe	Antall	Alder	Gjennomsnittsalder
Gruppe 1: Barnehagebarn	15	3;4–5;9	4;7
Gruppe 2: Barneskoleelever (trinn 1 og 2)	14	6;1–7;4	6;8
Gruppe 3: Barneskoleelever (trinn 7)	14	12;1–13;1	12;6
Gruppe 4: Tenåring (videregående skole, 3. klasse)	15	18–19	19
Gruppe 5: Voksne	13	32–57	44

Tabell 4: Oversikt over deltakerne i Trondheims-studien.

8. Vi samlet inn informasjon om foreldrenes oppvekststed og språk- og dialektbakgrunn. Ettersom vi ikke kunne se noen sammenheng mellom foreldrenes dialektbakgrunn og/eller oppvekststed og barnas bruk av grammatisk kjønn, har vi ikke inkludert foreldrenes dialektbakgrunn som en variabel i analysen og diskusjonen av resultatene.

3.2 Produksjonseksperimenter

I datainnsamlingen benyttet vi oss av et produksjonseksperiment med bilder, en velkjent metode i studier av genus og genustilegnelse. Vi brukte de samme to eksperimentene som Rodina & Westergaard (2015) (basert på Blom, Polišenska & Weerman 2008), men noen justeringer ble gjort på bakgrunn av en pilottest, hovedsakelig utskifting av bilder. Appendix A inneholder en liste over substantivene som ble benyttet. Begge eksperimentene elisiterer både ubestemt artikkel (*et gult fly*) og dobbel bestemthet med adjektiv (*det gule flyet*).

I eksperiment 1 testet vi produksjon av genusmarkering for alle tre genus (hunkjønn, hankjønn og intetkjønn). Eksperimentet bestod av 25 substantiver fordelt på tre genus: Ni hankjønnsord, åtte hunkjønnsord og åtte intetkjønnsord.⁹ De spesielle substantivene *bil* og *eple* var inkludert.

Målet med eksperiment 2 var å undersøke hvorvidt morfologiske og semantiske forhold påvirker genusmarkering av hunkjønnsord (jf. Trosterud 2001). Vi brukte samme inndeling og de samme testordene som Rodina & Westergaard (2015) for Tromsødialekten. Totalt 24 substantiver fordelt på fire grupper ble testet: substantiver som betegner biologisk hankjønn og ikke ender på *-e* (*ei heks*), substantiver som ikke betegner biologisk hankjønn og ender på *-e* (*ei flaske*), substantiver som betegner biologisk hankjønn og ender på *-e* (*ei dame*), samt substantiver som verken betegner biologisk hankjønn eller ender på *-e* (*ei and*). I tillegg inkluderte vi seks intetkjønnsord som fyllord (*fillers*). Ingen hankjønnsord ble inkludert for å unngå at det kunne trigge deltakerne til å produsere hankjønnsformer (såkalt *priming*) (Westergaard & Rodina 2016: 169).

Vi brukte samme metode i eksperiment 1 og 2: To bilder av samme objekt ble vist samtidig på en dataskjerm. Objektene hadde ulik farge, mønster og/eller størrelse. Framgangsmåten og den typiske interaksjonen mellom forsker og deltaker er beskrevet i (2).

(2) *På skjermen vises et bilde av ei rød bok og et bilde av ei blå bok samtidig.*

Forsker: Dette kaller vi bok. Kan du si hva vi har her?

9. I utgangspunktet skulle det være åtte substantiver fra hvert genus, men ved en glipp snek det seg med et ekstra hankjønnsord.

Informant: Ei rød bok og ei blå bok.

Den røde boka forsvinner fra skjermen, mens den blå boka forblir på skjermen.

Forsker: Hva forsvant?

Informant: Den røde boka.

For noen av bildene var det mulig å bruke flere ulike substantiver. Dette gjaldt spesielt bildene av hunkjønnord som viser tilbake til en kvinnelig referent i eksperiment 2 (*kone, jente, heks* etc.). For å sørge for at deltakerne produserte det substantivet vi ønsket, startet hver bildesekvens med at den som gjennomførte eksperimentet, sa hvilket objekt som var avbildet. Vi ordla oss alltid på samme måte (*dette kaller vi X*) for å unngå å gi deltakerne informasjon om genus på substantivene. Alle informantene måtte gjennomføre ei treningsøkt med ord som ikke var en del av det faktiske eksperimentet.

En fordel med denne metoden er at den framstår som en slags lek. Vår erfaring er at særlig barnehageungene opplevde testen som et morsomt spill. Ettersom det kan være utfordrende for 3-åringer å delta i lange eksperimenter, gjennomførte barnehageungene de to eksperimentene på ulike dager. De resterende informantgruppene gjennomførte begge testene i løpet av én testøkt.

Barnehagebarna og skoleelevene ble testet i barnehagen og på skolen, mens de voksne deltakerne utførte eksperimentet på arbeidsplassen. To forskere og to forskningsassistenter (alle med norsk som eneste førstespråk) stod for innsamlingen og transkriberingen av dataene.

Vi har registrert forekomsten av ubestemt artikkel (*ei* flaske), prenominal determinativ og bestemthetssuffiks i entall (*den* blå flaske). Bruken av de ulike substantivfrasene varierte. I utgangspunktet skulle hver deltaker produsere ubestemt artikkel to ganger og dobbel bestemthet én gang per testord. I noen tilfeller manglet substantivet, mens ubestemt artikkel eller determinativ ble brukt sammen med det attributive adjektivet, som i (3). Ettersom dette er grammatisk i norsk, ble også disse forekomstene av ubestemt artikkel og determinativ inkludert i analysen.

(3) Forsker: Hva har vi her?

Informant: Ei rød bok og ei blå ____.

Forsker: Hva forsvant?

Informant: Den røde ____.

Vi inkluderte ikke tilfeller der deltakeren produserte et annet substantiv enn vi ønsket. Ved selvkorrigerer inkluderte vi den siste versjonen deltakeren produserte. I trøndersk, som i de fleste andre norske talemål, er det ikke ugrammatisk å bruke et personlig pronomen i stedet for determinativ i dobbel bestemthet (f.eks. *hun dama*). I slike tilfeller inkluderte vi kun bestemthetssuffikset.

4 Resultater

4.1 Eksperiment 1: Hankjønn, hunkjønn og intetkjønn

Tabell 5 viser at alle aldersgruppene hovedsakelig bruker den ubestemte artikkelen *en* for hankjønnssubstantiver, og det er ingen statistisk signifikant forskjell mellom gruppene (Oneway ANOVA, $F_{4,66} = 201, p > 0,090$). Noen tradisjonelle hankjønnssord skiller seg ut og får i enkelte tilfeller hunkjønnartikkel. Dette gjelder substantivene *bil*, *slange* og *kjole* og forekommer i informantgruppe 1, 2, 4 og 5. Til sammen er det 16 forekomster av denne typen i datasettet.

Gruppe	Hankjønn (<i>en</i>)	Hunkjønn (<i>ei</i>)	Intetkjønn (<i>et</i>)
Gruppe 1 (3;4–5;9)	96 % 246/254	4 % 9/219	70 % 157/225
Gruppe 2 (6;1–7;4)	100 % 247/247	0 % 0/224	98 % 219/224
Gruppe 3 (12;1–13;1)	99 % 230/232	11 % 24/208	98 % 203/207
Gruppe 4 (18–19)	98 % 264/268	16 % 134/239	99 % 236/238
Gruppe 5 (32–57)	99 % 227/229	35 % 70/200	100 % 207/207

Tabell 5: Eksperiment 1: Genusmarkering på ubestemt artikkel.

Med unntak av gruppe 1 produserer også alle gruppene den ubestemte artikkelen *et* for substantiver i intetkjønn. Barnehageungene (gruppe 1)

HVOR MANGE GENUS ER DET I TRONDHEIMS-DIALEKTEN?

produserer *et* for intetkjønnsord i 70 % av tilfellene og skiller seg statistisk fra de andre gruppene ($p < 0,001$ for alle grupper). For de resterende 30 % av intetkjønnsordene bruker barnehagebarna hankjønnsartikkelen *en*. Disse resultatene samsvarer med resultatene til Rodina & Westergaard (2015: 12) fra Tromsø, der intetkjønnsord ble produsert med korrekt artikkel i 72 % av tilfellene i gruppe 1. Som nevnt kan substantivet *eple* være hunkjønn i Trondheims-dialekten.¹⁰ Det er derfor interessant at det kun er to forekomster av *ei eple* i datasettet som helhet. Halvparten av barna produserer hankjønnsform (*en*) ved dette substantivet.

Bruk av den ubestemte artikkelen *ei* er lav i alle gruppene. Høyest forekomst finner vi i gruppe 4 og 5 med henholdsvis 16 % og 35 %. De to yngste gruppene produserer så å si ikke *ei*: 0 % i gruppe 2 og 4 % i gruppe 1. I gruppe 1 står én informant bak alle forekomstene. Gruppe 3 har også lav produksjon av *ei*, 11 %. En *Oneway ANOVA* viser at det er statistisk signifikant forskjell mellom gruppene ($F_{4,66} = 3,57, p = 0,011$), og en *post-hoc Tukey HSD* viser at det er gruppe 5 som skiller seg fra henholdsvis gruppe 1 ($p = 0,024$) og gruppe 2 ($p = 0,009$). Felles for alle gruppene er at de hovedsakelig bruker hankjønnsartikkelen *en* ved hunkjønnsord.

Tabell 6 viser deltakernes individuelle preferanser for ubestemt artikkel ved hunkjønnsst substantiver. Tabellen viser at majoriteten av deltakerne (54/71) kun produserer *en*. Dette gjelder spesielt for de yngste deltakerne. Kun to informanter (én i gruppe 4 og én i gruppe 5) produserer konsekvent *ei*. De resterende 15 deltakerne bruker både *ei* og *en*.

Gruppe	bare <i>ei</i>	<i>ei</i> og <i>en</i>	bare <i>en</i>
Gruppe 1	0/15	1/15	14/15
Gruppe 2	0/14	0/14	14/14
Gruppe 3	0/14	3/14	11/14
Gruppe 4	1/15	6/15	8/15
Gruppe 5	1/13	5/13	7/13

Tabell 6: Eksperiment 1: Bruk av ubestemt artikkel *ei* og *en* til hunkjønnsst substantiver, N deltakere/total.

10. I denne studien er *eple* regnet som intetkjønnsord.

For dobbel bestemthet har vi sett på foranstilt determinativ (*den* for hunkjønn og *det* for intetkjønn) og bøyningssuffikset i bestemt form (*-en* for hunkjønn, *-a* for hunkjønn og *-et* for intetkjønn). Tabell 7 viser at intetkjønn er uproblematisk for gruppene 2–5, mens de yngste informantene ikke har dobbel bestemthet for intetkjønnsord helt på plass ennå. Produksjonen av *det* ligger på 63 % og bestemthetssuffikset *-et* på 79 %. Informantene i gruppe 1 overgeneraliserer det foranstilte determinativet *den* og til en viss grad også hankjønnsuffikset *-en*.¹¹ En Oneway ANOVA viser at det er statistisk signifikant forskjell mellom barnehagebarna og de resterende gruppene både for determinativet *det* ($F_{4,66} = 14,8, p < 0,001$ for alle grupper) og for bestemthetssuffikset *-et* ($F_{4,66} = 9,03, p \leq 0,002$ for alle grupper).

Gruppe	Hankjønn		Hunkjønn		Intetkjønn	
	<i>den</i>	<i>-en</i>	<i>den</i>	<i>-a</i>	<i>det</i>	<i>-et</i>
Gruppe 1	99 % 121/122	93 % 105/113	97 % 109/112	77 % 78/102	63 % 67/107	79 % 85/107
Gruppe 2	100 % 124/124	90 % 111/123	100 % 111/111	89 % 98/110	99 % 106/107	100 % 111/111
Gruppe 3	100 % 116/116	91 % 106/116	100 % 111/111	99 % 111/112	100 % 112/112	100 % 112/112
Gruppe 4	100 % 132/132	93 % 118/127	100 % 119/119	97 % 116/119	99 % 118/119	99 % 113/114
Gruppe 5	100 % 114/114	98 % 114/116	100 % 101/101	87 % 85/98	100 % 103/103	100 % 101/101

Tabell 7: Eksperiment 1: Genusmarkering ved dobbel bestemthet; foranstilt determinativ og bestemthetssuffiks.

11. Intetkjønnsordet *anker* viste seg å være utfordrende for flere av barna i gruppe 1. Kun to barn i denne gruppen produserte riktig foranstilt artikkel og bestemthetssuffiks til dette substantivet. Barna brukte ord som *ranken*, *anke* og *anken*, noe som tyder på at substantivet var ukjent for dem. Dersom vi tar ut *anker* fra datasettet, endres forekomsten av determinativet *det* for intetkjønnsord fra 63 % til 68 % (64/94) (jf. tabell 7), forekomsten av bestemthetssuffikset *-et* fra 79 % til 87 % (jf. tabell 7), og forekomsten av den ubestemte artikkelen *et* øker fra 70 % til 73 % (jf. tabell 5). Også substantivet *eple* var vanskelig for barna i gruppe 1, og i fire av 20 tilfeller ble bestemthetssuffikset *-a* brukt ved dette substantivet. For de resterende nøytrumsordene overgeneraliserer barna vanligvis hankjønnsuffikset *-en*.

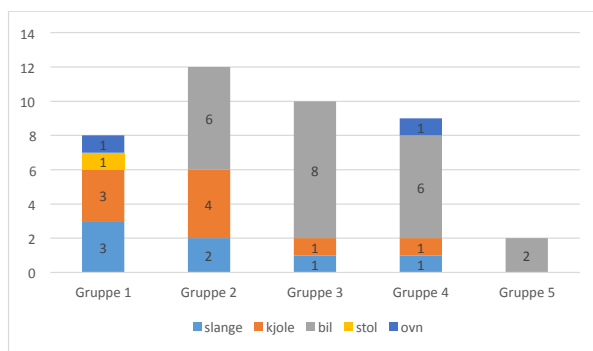

HVOR MANGE GENUS ER DET I TRONDHEIMS-DIALEKTEN?

Tabell 8 viser deltakernes individuelle resultater for produksjon av henholdsvis *-a* og *-en* ved hunkjønnord. Ingen av deltakerne bruker konsekvent endelsen *-en*, og majoriteten av barnehagebarna (11/14) bruker begge endelser. Det er verdt å merke seg at flere av disse barna bare har én forekomst av *-en* ved tradisjonelle hunkjønnord. Halvparten av barna i gruppe 2 produserer konsekvent *-a*, mens den andre halvparten bruker begge suffiksene. I gruppe 3 og 4 produserer 26 av 29 deltakere konsekvent *-a*. Også en liten majoritet av de voksne produserer konsekvent *-a*, mens 5/13 bruker både *-a* og *-en*.

Gruppe	bare <i>-a</i>	både <i>-a</i> og <i>-en</i>	bare <i>-en</i>
Gruppe 1	3/14 ¹²	11/14	0/14
Gruppe 2	7/14	7/14	0/14
Gruppe 3	13/14	1/14	0/14
Gruppe 4	13/15	2/15	0/15
Gruppe 5	8/13	5/13	0/13

Tabell 8: Bruk av bestemthetsuffiksene *-a* og *-en* ved hunkjønnord. N deltakere/total.

Figur 1, eksperiment 1: Bruk av bestemthetsuffikset *-a* for substantiver som tradisjonelt er hankjønn.

- En av informantene i gruppe 1 produserer ikke bestemte suffikser på hunkjønnord i eksperiment 1. I eksperiment 2 produserer denne informanten konsistent *-a*-endelse på hunkjønnord.

Som diskutert i 2.1, er det flere substantiver i Trondheims-dialekten som har hunkjønn der andre dialekter har hankjønn, som *bil*. Figur 1 inneholder også andre substantiver i eksperimentet som overraskende opptrådte med *-a*-endelse (f.eks. *kjola*, *slanga*). Imidlertid har vi ikke vært i stand til å finne belegg for at alle disse ordene historisk har vært hunkjønnsord. Vi kommer tilbake til dette i diskusjonen i del 5.

4.2 Eksperiment 2

Tabell 9 viser produksjon av ubestemt artikkel *ei* (og fyllord *et*) fra eksperiment 2. I dette eksperimentet testet vi fire ulike grupper hunkjønns-substantiver som varierte med hensyn til morfofonologiske egenskaper, og med hensyn til om de betegner semantisk hunkjønn: biologisk hunkjønn som ender på *-e* (feminin *-e*), biologisk hunkjønn som ender på konsonant (feminin *-K*), ikke-biologisk hunkjønn som ender på *-e* (ikke-feminin *-e*), og ikke-biologisk hunkjønn som ender på konsonant (ikke-feminin *-K*), samt seks intetkjønnsord som fyllord. I likhet med resultatene fra eksperiment 1 brukes *ei* relativt sjelden i alle gruppene, fra 6 % (gruppe 1) til 51 % (gruppe 5). En *Oneway ANOVA* viser at det er statistisk signifikante forskjeller mellom gruppene for alle de fire typene: feminin *-K* ($F_{4,66} = 4,52, p = 0,003$), feminin *-e* ($F_{4,66} = 5,52, p = 0,001$), ikke-feminin *-K* ($F_{4,66} = 4,3, p = 0,004$) og ikke-feminin *-e* ($F_{4,66} = 3,2, p = 0,018$). Gruppe 1 er ulik gruppe 5 for alle substantivtypene og skiller seg fra gruppe 4 for 'feminin *-K*', og 'feminin *-e*'. Gruppe 2 følger samme mønster som gruppe 1, bortsett fra at det ikke er noen statistisk signifikant forskjell for 'feminin *-K*' (gruppe 4). Gruppe 3 skiller seg ikke statistisk fra noen av de andre gruppene. Produksjonen av *-a* er litt høyere for substantiver som betegner biologisk hunkjønn, enn for substantiver som ikke betegner biologisk hunkjønn. En *Paired Samples t*-test viser at substantiver som betegner semantisk hunkjønn (feminin *-K* og feminin *-e* vs. ikke-feminin *-K* og ikke-feminin *-e*), kun utgjør en statistisk signifikant forskjell for deltakerne i gruppe 3 ($p = 0,027$) og gruppe 4 ($p = 0,031$). Det er verdt å merke seg at alle gruppene har høyere bruk av *ei* i eksperiment 2 sammenlignet med eksperiment 1. Det kan tenkes at dette skyldes at det er flere hunkjønnsord (og ingen hankjønnsord) i eksperiment 2 og at dette forårsaker en viss *self-priming*.

HVOR MANGE GENUS ER DET I TRONDHEIMS-DIALEKTEN?

Gruppe	Feminin -K	Feminin -e	Ikke-feminin -K	Ikke-feminin -e	Intetkjønn
Gruppe 1	7 % 12/176	7 % 12/149	6 % 11/174	6 % 10/176	89 % 142/159
Gruppe 2	10 % 17/168	4 % 7/168	1 % 2/168	5 % 8/168	100 % 168/168
Gruppe 3	37 % 63/169	32 % 55/169	20 % 34/168	21 % 35/167	97 % 163/168
Gruppe 4	51 % 91/178	46 % 81/178	31 % 55/179	29 % 51/175	100 % 180/180
Gruppe 5	51 % 77/157	51 % 79/156	49 % 76/156	45 % 68/150	100 % 155/155

Tabell 9: Eksperiment 2: Genusmarkering på ubestemte artikler.

Tabellene 10 og 11 viser de individuelle preferansene for henholdsvis *ei* og *en* for de fire gruppene med hunkjønns substantiver i eksperiment 2. Majoriteten av barna i gruppe 1 og 2 foretrekker *en*. Barna i gruppe 3 foretrekker *en* ved substantiver som ikke betegner biologisk hunkjønn, mens de for substantiver som betegner biologisk hunkjønn, fordeler seg ganske jevnt ut over de tre gruppene (bare *ei*, *ei* og *en*, bare *en*). Deltakerne i gruppe 4 fordeler seg hovedsakelig på '*ei* og *en*' og '*bare en*' for substantiver som ikke betegner biologisk hunkjønn, mens bruken av *ei* er noe høyere for substantiver som betegner biologisk hunkjønn. For deltakerne i gruppe 5 ser det ikke ut til at semantiske eller morfofonologiske kriterier har noen innvirkning på bruk av *ei* versus *en*.

Gruppe	Feminin -K			Feminin -e		
	bare <i>ei</i>	<i>ei</i> og <i>en</i>	bare <i>en</i>	bare <i>ei</i>	<i>ei</i> og <i>en</i>	bare <i>en</i>
Gruppe 1	1/15	0/15	14/15	0/15	1/15	14/15
Gruppe 2	0/14	2/14	12/14	0/14	1/14	13/14
Gruppe 3	4/14	5/14	5/14	3/14	5/14	6/14
Gruppe 4	4/15	6/15	5/15	3/15	7/15	5/15
Gruppe 5	5/13	5/13	3/13	4/13	5/13	4/13

Tabell 10. Eksperiment 2: Bruk av ubestemt artikkel ved hunkjønns substantiver som betegner biologisk hunkjønn.

Gruppe	Ikke-feminin -K			Ikke-feminin -e		
	bare ei	ei og en	bare en	bare ei	ei og en	bare en
Gruppe 1	1/15	0/15	14/15	0/15	1/15	14/15
Gruppe 2	0/14	1/14	13/14	0/14	2/14	12/14
Gruppe 3	2/14	1/14	11/14	2/14	3/14	9/14
Gruppe 4	1/15	7/15	7/15	1/15	7/15	7/15
Gruppe 5	5/13	5/13	3/13	4/13	2/13	7/13

Tabell 11: Eksperiment 2: Bruk av ubestemt artikkel ved substantiver som ikke betegner biologisk hunkjønn. N deltakere/total.

Alle gruppene bruker den foranstilte bestemte artikkelen *den* ved alle fire grupper hunkjønnssubstantiver i eksperiment 2 (99–100 %). Som i eksperiment 1 har den yngste informantgruppen noe lavere produksjon av den bestemte artikkelen *det* ved intetkjønn (83 %, 71/86), mens de resterende gruppene hovedsakelig bruker *det*.

Tabell 12 viser gruppenes prosentvise produksjon av bestemthetssuffikset *-a*. Også i eksperiment 2 bruker barna i gruppe 1 mindre *-a* enn de resterende gruppene. En *Oneway ANOVA* viser at det er statistisk signifikant forskjell mellom gruppene for ‘feminin -K’ ($F_{4,66} = 5,99, p < 0,001$) og ‘feminin -e’ ($F_{4,66} = 4,96, p = 0,001$). For ‘feminin -K’ skiller gruppe 1 seg fra alle de andre gruppene ($p \leq 0,030$ for alle grupper), og for ‘feminin -e’ skiller gruppe 1 seg fra gruppe 3 ($p = 0,004$) og gruppe 4 ($p = 0,008$). Bruk av bestemthetssuffikset *-et* er uproblematisk også i eksperiment 2.

HVOR MANGE GENUS ER DET I TRONDHEIMS-DIALEKTEN?

Gruppe	Feminin -K	Feminin -e	Ikke-feminin -K	Ikke-feminin -e	Intetkjønn
	-a	-a	-a	-a	-et
Gruppe 1	66 %	81 %	81 %	83 %	95 %
	55/83	63/78	72/89	72/87	81/85
Gruppe 2	91 %	93 %	89 %	91 %	100 %
	73/80	76/82	74/83	78/84	82/82
	97 %	99 %	100 %	100 %	100 %
	82/84	82/83	81/81	82/82	83/83
Gruppe 4	97 %	98 %	97 %	94 %	100 %
	86/89	85/87	87/90	83/88	87/87
Gruppe 5	88 %	82 %	93 %	93 %	100 %
	68/77	63/77	72/77	68/73	76/76

Tabell 12: Eksperiment 2: Produksjon av bestemthetssuffiks -a og -et.

Tabell 13 og 14 viser individuelle resultater for produksjon av bestemthetssuffiksene -a og -en ved de fire gruppene substantiver som ble testet i eksperiment 2.

Gruppe	Feminin -K			Feminin -e		
	bare -a	-a og -en	bare -en	bare -a	-a og -en	bare -en
Gruppe 1	4/15	10/15	1/15	4/15	10/15	1/15
Gruppe 2	12/14	1/14	1/14	11/14	3/14	0/14
Gruppe 3	13/14	1/14	0/14	12/14	2/14	0/14
Gruppe 4	14/15	1/15	0/15	14/15	1/15	0/15
Gruppe 5	9/13	4/13	0/13	6/13	7/13	0/13

Tabell 13: Eksperiment 2: Produksjon av de bestemte suffiksene -a og -en med hunkjønnsst substantiver som betegner biologisk hunkjønn. N deltakere/total.

Gruppe	Ikke-feminin -K			Ikke-feminin -e		
	bare -a	-a og -en	bare -en	bare -a	-a og -en	bare -en
Gruppe 1	8/15	6/15	1/15	10/15	4/15	1/15
Gruppe 2	11/14	2/14	2/14	11/14	2/14	1/14
Gruppe 3	14/14	0/15	0/14	14/14	0/14	0/14
Gruppe 4	14/15	1/15	0/15	14/15	1/15	0/15
Gruppe 5	11/13	2/13	0/14	11/13	1/13	1/13

Tabell 14: Eksperiment 2: Produksjon av de bestemte suffiksene -a og -en med hunkjønns substantiver som ikke betegner biologisk hunkjønn. N deltakere/total.

Så å si ingen informanter produserer kun *-en*, og denne endelsen foretrekkes heller ikke ved noen av de fire substantivkategoriene. Deltakerne i gruppe 1 har mer variasjon enn de andre gruppene og skiller seg fra dem ved at de fleste produserer både *-a* og *-en* ved substantiver som betegner biologisk hunkjønn (som *kone* og *bestemor*), mens for substantiver som ikke betegner biologisk hunkjønn (som *bok* og *flaske*), har de en tendens til å produsere mer *-a*-endelser (*boka*, *flaska*). Majoriteten av deltakerne i gruppe 2, 3 og 4 produserer konsekvent *-a*-endelse ved alle de fire substantivkategoriene. Deltakerne i gruppe 5 foretrekker *-a*-endelse for hunkjønns substantiver som ikke betegner biologisk hunkjønn. For substantiver som betegner biologisk hunkjønn som ender på *-e* (f.eks. *jente*), foretrekker halvparten *-a*-endelse, mens den andre halvparten bruker både *-a* og *-en*. Majoriteten av deltakerne foretrekker *-a*-endelse ved substantiver som betegner biologisk hunkjønn og som ender på konsonant (f.eks. *bestemor*).

5 Diskusjon

I denne delen av artikkelen diskuterer vi funnene fra studien opp mot forskningsspørsmålene som ble presentert i del 2. For å gjøre lesingen enklere gjentar vi forskningsspørsmålene her:

1. Basert på produksjonen av ubestemt artikkel, har Trondheims-dialekten to eller tre genus, dvs. er hunkjønn i endring?

HVOR MANGE GENUS ER DET I TRONDHEIMS-DIALEKTEN?

2. I så fall, er endringene kommet lengre enn i Tromsø, slik hypotesen om sentrumshopping predikerer?
3. Er det noen forskjell mellom ubestemt artikkel og bestemthetsuffixs i konstruksjoner med dobbel bestemthet?
4. Spiller semantiske og/eller morfofonologiske markører av hunkjønn en rolle i en eventuell endringsprosess?

Vi begynner med det første spørsmålet. Resultatene viser helt tydelig at hunkjønnformer er i endring i Trondheim. Artikkelen *ei* er nesten helt fraværende i de to yngste gruppene. Ett barn i gruppe 1 produserer av og til *ei*, mens de resterende barna i gruppe 1 og 2 bruker *en* for alle de tradisjonelle hunkjønnsubstantivene. Bruken av *ei* øker gradvis til 11 % i gruppe 3, 16 % i gruppe 4 og 35 % i gruppe 5. Som vi ser av Tabell 6, er det bare to av 71 informanter (2,8 %) som kun bruker *ei*, og begge er i de to eldste gruppene. Gitt den tradisjonelle antakelsen om at grammatisk hunkjønn står sterkt i Trondheims-dialekten, er dette et oppsiktsvekkende funn.

Det er også verdt å merke seg at det kun er barnehagebarna som overgeneraliserer i den grad at de bruker *en* også ved intetkjønnssubstantiver. Dette funnet harmonerer med tidligere data fra Tromsø (Rodina & Westergaard 2015) og støtter påstanden om at intetkjønn tilegnes sent i norsk, dvs. ved 7-års-alderen.

Spørsmål to handler om eventuelle forskjeller mellom Trondheim og Tromsø. Her ser vi tydeligere og større forskjeller enn vi forventet. Selv om bruken av *ei* øker oppover i aldersgruppene i Trondheim, er likevel økningen markant lavere enn i tilsvarende aldersgrupper i Tromsø (Rodina & Westergaard 2015). Deltakerne i gruppe 4 i Tromsø produserte 56 % *ei*, mens gruppe 5 lå på 99 %. De individuelle dataene fra eksperiment 1 viser at alle informantene (14 av 14) i gruppe 5 i Tromsø konsekvent produserte *ei* ved hunkjønnsubstantivene. I gruppe 5 i Trondheim er det bare én informant (av 13) som konsekvent produserer *ei* ved hunkjønnord. Hele 7 av 13 personer bruker derimot alltid *en* ved hunkjønnord, mens resten produserer både *ei* og *en*. En forskjell mellom gruppe 5 i Trondheim og Tromsø er riktignok at gjennomsnittsalderen er noe lavere i Trondheim (44 år) enn i Tromsø (53 år). Dette er likevel neppe noen viktig grunn til forskjellen mellom de to byene, siden dataene viser at den totale bruken av hunkjønnformer er langt lavere i Trondheim enn i Tromsø: I Tromsø brukte 23 av 70 informanter (32,9 %) conse-

kvent *ei*, mens bare to av 71 informanter (2,8 %) i Trondheim utelukkende brukte *ei*.

Dersom vi antar at bruken av *en* ved hunkjønns substantiver har sin opprinnelse i dialekten som snakkes i og rundt Oslo, kan forskjellen mellom Trondheim og Tromsø muligens forklares som sentrumshopping. Som nevnt ovenfor brukes dette begrepet når en historisk endring har foregått ved at et trekk ved en bydialekt har spredt seg fra én by til en annen by ved å «hoppe over» andre mer landlige områder (Trudgill 1974, 1983; Taeldeman 2005; Vandekerckhove 2009). Om vi antar at endringen der *en* erstatter *ei* ved hunkjønns substantiver startet i Oslo, for deretter å spre seg til andre byer, kan forskjellen mellom Trondheim og Tromsø forklares ved å vise til at Trondheim er en større by, som også ligger geografisk nærmere Oslo. Altså har endringen sannsynligvis startet tidligere i Trondheim enn i Tromsø, og har derfor kommet lenger i Trondheim.

Vår studie var ikke designet for å teste sosiolingvistiske hypoteser, men vi tillater oss likevel å spekulere i sosiolingvistiske forklaringsmodeller. Rodina & Westergaard (2015) argumenterer for at endringen som finner sted i Tromsø-dialekten, er en endring i retning av standard østnorsk, som igjen fører til at hunkjønnsformer oppfattes som lavstatusformer og assosieres med det rurale (jf. Lødstrup 2011). Til tross for at enkelte hevder at hunkjønnsformer står sterkt i Trondheim, er det sannsynlig at hunkjønnsformer kan oppfattes som lavstatus også blant barn og unge i Trondheim. Ifølge Hårstad (2010) er et felles kjennetegn ved dialektene som snakkes i de større byene i Norge, at de beveger seg i retning av regionale varieteter av standard østnorsk. Dette er også tilfellet i Trondheim ved at former fra standard østnorsk sprer seg, eller det oppstår former som representerer et kompromiss mellom den tradisjonelle dialekten og standard østnorsk (se Kristoffersen 2016 for diskusjon av fonetiske sider ved slike «mellomformer» i nordnorsk). Standard østnorsk ligger nært opp mot skriftspråket bokmål, og ifølge Dalen (1990: 137) viser også Trondheims-dialekten tegn på påvirkning fra såkalt normalisert bokmål. Hårstad (2010) viser også dette tydelig. I denne konteksten er det spesielt relevant at man også skriftlig (i bokmål) kan unnlate å bruke hunkjønnsformer, og at hunkjønnsformer også er mindre frekvente i bokmål enn i mange talte dialekter.

Som beskrevet i 2.1, har Trondheims-dialekten tradisjonelt hatt en spesiell sosiolekt med høy status, ofte kalt Singsaker-mål. En mulig hy-

potese kunne være at eksistensen av denne sosiolekten har drevet bymålet i Trondheim nærmere standard østnorsk talemål, og dermed også i retning av et tokjønnsystem. Denne hypotesen har imidlertid liten støtte. Hårstad (2010) viser at ungdom i Trondheim bruker former som ligner former man finner i Singsaker-mål, og at ungdommene også vurderer disse formene som mer prestisjefulle enn tradisjonelle Trondheims-former. Til tross for dette hevder Hårstad (2010: 337) at påvirkningen kommer fra standard østnorsk, med den begrunnelsen at ungdommene betegner Singsaker-mål som anakronistisk og utdatert.¹³ Selv om morfologiske og fonetiske endringer i Trondheims-dialekten sammenfaller med former som finnes i Singsaker-mål, betyr ikke det nødvendigvis at Singsaker-mål er bakenforliggende årsak til de observerte endringene. Vi mener derfor at endringene vi finner i bruken av hunkjønnsformer i Trondheims-dialekten, ikke kan forklares som påvirkning fra denne lokale varietet. I stedet mener vi at Hårstads (2010) grundige studier av bymålet i Trondheim støtter vår hypotese om at standard østnorsk er kilde til og retningen for endringene vi observerer. Våre data kan imidlertid ikke si noe om når endringen startet, da tidligere litteratur ikke rapporterer lignende tendenser. En måte å finne ut av dette på, hadde vært å teste grupper med eldre talere.

For å oppsummere kan vi si at vi ser en endring i bruken av *ei* i alle aldersgruppene i Trondheim, og vi ser at *ei* nærmest er fraværende i de yngste aldersgruppene. Forekomsten av *ei* er sannsynligvis lav i barnas input av standard østnorsk og også i bokmål, og våre data tyder på at *ei* forekommer sjelden også blant ungdom og voksne i Trondheim. Dette tyder på at frekvensen av hunkjønnsformer er lav i barnas samlede input (skriftlig og muntlig). I så tilfelle er det ikke overraskende at barnas bruk av *ei* nærmest er fraværende (jf. Westergaard & Rodina 2016).

Forskningsspørsmål tre tar for seg eventuelle forskjeller mellom ubestemt artikkel og bestemthetssuffikset i entall. Alle gruppene produserer stort sett den ubestemte artikkelen *en* og bestemthetssuffikset *-en* til hankjønnsord. Det er imidlertid interessant å merke seg at enkelte substantiver som vi har antatt er hankjønnsord, opptrer med endelsen *-a* i bestemt

13. Gabrielsen (1984: 129) beskriver hvordan 'Eiganes-dialekten' i Stavanger, en sosiolekt av samme type som Singsaker-dialekten, også har blitt til en lokal anakronisme og markør av provinsialisme. Ifølge Gabrielsen brukes trekk fra «norsk normaltalemål» for å markere såkalt «dannethet» (ibid.). Sandøy (2003: 218) påpeker at lignende sosiolekter har forsvunnet eller blitt sterkt redusert også i Ålesund og Bergen.

form. Dette gjelder *bil*, *slange*, *kjole*, *ovn* og *stol*. Av disse substantivene er det *bil* som hyppigst forekommer med *-a*, jf. diskusjonen i del 2.1. Det er imidlertid overraskende at ingen av barnehagebarna produserer *bila*, mens dette forekommer i de øvrige gruppene. *Kjole* og *slange* er tostavete substantiver og ender på *-e*, og har slik sett flere likhetstrekk med substantiver som har endret seg til femininum som nevnes av Beito (1954: 102ff.). Det er imidlertid ikke dokumentert at akkurat disse ordene tidligere har vært hunkjønn i Trondheim. Dersom disse ordene tidligere hadde vært hunkjønn, ville vi sannsynligvis funnet flere eksempler på endelsen *-a* ved disse ordene også ut over de to yngste aldersgruppene, siden disse i stor grad bruker *-a* på tradisjonelle hunkjønnord. Ifølge Beito (1954: 33, 299) er *ovn* (tidligere *omn*) eksempel på et substantiv som enkelte steder har gått over fra hankjønn til hunkjønn. Dette kan forklare hvorfor vi finner forekomst av *-a*-endelse ved dette substantivet. For *stol* har vi imidlertid ingen god forklaring på hvorfor ordet har fått *-a*-endelse.

For intetkjønnsord produserer alle gruppene, med unntak av gruppe 1, både ubestemt artikkel (*et*) og bestemthetssuffiks (*-et*). Som nevnt bruker barnehagebarna i gruppe 1 *en* ved en rekke intetkjønnsord (se også fotnote 11 om *anker*). Dette er i tråd med tidligere funn som tilsier at intetkjønn tilegnes sent i norsk (jf. Rodina & Westergaard 2015, Westergaard & Rodina 2016). Substantivet *eple* var vanskelig for mange av barna i den yngste gruppa, og ble produsert med både *-a* og *-en*. *Eple* har som nevnt (jf. 2.1) emigrert fra intetkjønn til hunkjønn i flere trønderske dialekter, og i tillegg ser vi en endring der hunkjønnsubstantiver opptrer med den ubestemte artikkelen *en*. Dette kan forklare hvorfor vi finner mange forekomster av *eple* med ubestemt artikkel *en*. Ettersom dette er en pågående endring, er det ikke utenkelig at barn får input av tre ulike genus på *eple*: intetkjønn i standard østnorsk (og mange andre dialekter), hunkjønn fra den tradisjonelle Trondheims-dialekten¹⁴, og hankjønn fra jevnaldrende barn som behandler *eple* på lik linje med andre hunkjønnsubstantiver.

For hunkjønn finner vi en interessant forskjell mellom ubestemt artikkel og bestemthetssuffiks. Som nevnt erstattes i stor grad den ubestemte artikkelen *ei* av *en*, altså sier deltakerne ofte *en bok*. Det er imidlertid interessant at vi også observerer noen tilfeller der hunkjønnord får bestemthetssuffikset *-en* i stedet for *-a*. Bruk av *-a* er forholdsvis

14. Flere av deltakerne som produserte *ei* til *eple*, uttalte dette som *ei eppel*.

lav i gruppe 1 (77 % i eksperiment 1, jf. tabell 7), men her skal vi legge merke til at de yngste barna heller ikke har suffikset for intetkjønn helt på plass (79 %), noe som ikke var tilfellet i Tromsø (Rodina & Westergaard 2015). Også i gruppe 2 og 5 er det noe mindre bruk av *-a* (henholdsvis 89 % og 87 % i eksperiment 1) enn i Tromsø. En nærmere gransking av de individuelle dataene viser at det er stor variasjon i bruken av bestemthetssuffikser. Ingen av deltakerne bruker konsekvent *-en* ved hunkjønnsst substantiver i begge eksperimentene. Variasjonen er størst i gruppe 1, der hele 11 av 14 informanter bruker både *-a-* og *-en-*endelse ved hunkjønnsord i eksperiment 1. For gruppe 2 og 5 er tilsvarende tall henholdsvis 7 av 14 og 5 av 13. Disse resultatene skiller seg noe fra funnene som er gjort i Tromsø (jf. Rodina & Westergaard 2015) og Oslo (jf. Lødrup 2011), der dataene tyder på at bestemthetssuffikset *-a* består, selv om den ubestemte artikkelen *ei* erstattes av *en*, altså *en bok - boka*. Imidlertid støtter dette vår hypotese om at endringen i hunkjønn har kommet lenger i Trondheim enn i Tromsø, ved at den også ser ut til å berøre bestemthetssuffiksene.¹⁵

Rodina & Westergaard (2015) argumenterer for at bestemthetssuffiksene ikke er påvirket fordi de er tilegnet så tidlig, typisk rundt toårsalderen (Anderssen 2006), mens de ubestemte artiklene tilegnes mye senere (intetkjønn ligger på ca. 90 % ved sju års alder). Det at ubestemt artikkel og bestemthetssuffiks oppfører seg så forskjellig både ved tilegnelse og endring, kan tyde på at disse formene er forskjellige kategorier, og Rodina & Westergaard (2015) bruker dette til å argumentere for at de ubestemte artiklene uttrykker grammatisk kjønn, mens de bestemte artiklene uttrykker bøyingsklasse. Som diskutert over står dette i motsetning til enkelte andre analyser innenfor norsk grammatikk (for eksempel Faarlund, Lie & Vannebo 1997). Resultatene fra Trondheim indikerer at bestemthetssuffikset også endrer seg, noe som løfter fram spørsmålet om dette uttrykker bøyingsklasse eller genus. Vi mener at resultatene fra Trondheim ikke gir entydig evidens for at bestemthets-

15. Det er ikke utenkelig at bruken av bestemthetssuffikser i Oslo kan ha endret seg etter Lødrups (2011) studie. Stjernholm (2013) fant for eksempel utstrakt bruk av *-en-*suffikset for hunkjønnsord i sin studie av talemålet i Oslo. Lundquist & Vangsnes (2018) testet 33 17–18-åringere i Oslo med samme metode som i denne artikkelen og fant at ti deltakere konsekvent brukte *-en-*endelse ved hunkjønnsord, ti brukte konsekvent *-a-*endelse, mens de resterende 13 brukte begge suffiksene. Det er klart behov for mer forskning på bestemthetssuffiksene i Oslo.

suffikset også skal ses på som et uttrykk for genus, siden de to endringene ikke skjer samtidig og i samme tempo. Dersom årsaken til endringene er sosiolingvistisk (den høye prestisjen til standard østnorsk), er det ikke rart om endringen i bøyningssystemet er en separat endring som går i samme retning, nemlig mot standardisert talemål (jf. Hårstad 2010). Andre studier viser også at de ubestemte artiklene fint kan endre seg selv om bestemthetssuffiksene ikke gjør det, jf. kontaktdialektene i Nord-Norge (Conzett, Johansen & Sollid 2011). For å bedre forstå mulige korrelasjoner mellom tap av genus og endringer i bøyningssystemet er det nødvendig med mer forskning som ser på dette på tvers av mange ulike dialekter.¹⁶

Til slutt ser vi på det fjerde forskningsspørsmålet. Tabell 9 viser at bruken av den ubestemte artikkelen *ei* ved hunkjønns substantiver som betegner biologisk hunkjønn er noe høyere enn for substantiv som ikke beregner biologisk hunkjønn. Imidlertid er denne effekten bare statistisk signifikant for gruppene 3 og 4 og ikke for gruppe 5. I gruppe 2 er det på gruppenivå flere hunkjønnsformer for substantiver som betegner biologisk hunkjønn, og som ender på en konsonant. Her viser likevel resultatene i tabellene 10 og 11 at denne forskjellen skyldes intra-individuelle forskjeller og at ulikheten ikke kan knyttes til verken semantiske eller morfofonologiske trekk. En mulig forklaring på at substantiver som betegner biologisk hunkjønn, holder bedre på den ubestemte hunkjønnsartikkelen, kan være at disse ordene har egne pronomenformer. Ved et substantiv som *dame* brukes *hun* til å referere tilbake til substantivet, mens mange andre hunkjønns substantiv, som *flaske* og *seng*, primært har *den* som pronomen (jf. Westergaard & Rodina 2016 for Tromsø-dialekten). Entydige hunkjønnsformer gir større grunnlag for å beholde en egen hunkjønnskategori, siden personlige pronomen regnes som genus-eksponenter. Samlet sett er det ikke noe entydig mønster på tvers av gruppene i Trondheim, og resultatene gir ikke noe grunnlag for å argumentere for at semantiske trekk er sterkere enn morfofonologiske trekk ved språkendringer av denne typen. Dataene våre er i samsvar med en rekke tilegnelsesstudier som viser at barn typisk er mindre sensitive til semantiske trekk i ung alder (eksempelvis Gvozdev 1961, Karmiloff-Smith 1979, Ku-

16. Dette er nå under arbeid i forskningsprosjektet GenVAC (*Grammatisk kjønn i norske dialekter: Variasjon, tilegnelse og endring*), finansiert av Norges forskningsråd for perioden 2020–2024 (prosjekt 301094).

pisch, Müller & Cantone 2002, Rodina & Westergaard 2012, Culbertson et al. 2019). Samtidig er det også slik at de morfofonologiske trekkene heller ikke har en effekt, noe som tilsier at den pågående endringen omfatter alle substantiver i hunkjønnsklassen mer eller mindre samtidig.

6 Konklusjon

I tittelen på denne artikkelen spør vi hvor mange genus det er i Trondheimsdialekten, og svaret blir at det er en utvikling fra tre til to. Vi har undersøkt utviklingen av grammatisk hunkjønn i Trondheimsdialekten og sammenlignet denne utviklingen med andre norske dialekter der den ubestemte artikkelen i hunkjønn og hankjønn smelter sammen. Vi har utført to eksperimenter med fem ulike aldersgrupper i Trondheim, og vi har særlig sammenlignet funnene våre med tidligere funn fra Tromsø som viser et genussystem i endring. Dataene fra Trondheim viser entydig at genussystemet er i endring også i denne dialekten, og at endringen har kommet lenger i Trondheim ved at tenåringer og voksne bruker den ubestemte artikkelen *ei* vesentlig mindre enn i Tromsø. Vi antar at årsaken til denne endringen er sosiolingvistisk, især den høye prestisjen til standard østnorsk talemål. I Tromsø er bestemthetssuffikset i entall upåvirket av endringen, og Rodina & Westergaard (2015) samt Westergaard & Rodina (2016) argumenterer for at dette støtter en analyse der bestemthetssuffikset ikke uttrykker genus på norsk. Et litt overraskende funn er at det i Trondheim er en viss tendens til at bestemthetssuffikset *-en* opptrer med ord som tradisjonelt er hunkjønn i denne dialekten. Vi antar at dette er en uavhengig endring og ikke en konsekvens av genussammenfallet for de ubestemte artiklene. Dermed gir materialet fra Trondheim også grunnlag for å betrakte bestemthetssuffikset i norsk som uttrykk for bøyingsklasse. Til slutt har vi også vist at det ikke er noen effekter av semantiske eller morfofonologiske trekk: Hele klassen av hunkjønnssubstantiver ser ut til å være påvirket av denne endringen.

Appendiks A: Substantiver i eksperiment 1

Hankjønn	Hunkjønn	Intetkjønn
bil	bru	tog
frosk	kake	hus
kopp	bøtte	glass
slange	såpe	anker
stol	jakke	eple
ring	høne	ratt
kjole	gås	skip
ovn	trampoline	bein
traktor		

Appendiks B: Substantiver i eksperiment 2

Feminin -K	Feminin -e	Ikke-feminin -K	Ikke-feminin -e	Intetkjønn
dronning	dame	bok	flaske	fjes
datter	prinsesse	seng	krone	fly
søster	kvinne	mus	stjerne	monster
kjerring	jente	and	såpe	troll
heks	dukke	vogn	lampe	
bestemor	kone	dør	bøtte	

Referanser

- Alsos, Kjersti. 2016. *Genus i tromsødialekten: En komparativ undersøkelse av genussystemet fra to ulike områder i Tromsø – i et sosiolingvistisk perspektiv*. Masteroppgave, UiT Norges arktiske universitet.
- Anderssen, Merete. 2006. *The Acquisition of Compositional Definiteness in Norwegian*. Ph.d.-avhandling, Universitetet i Tromsø.
- Beito, Olav T. 1954. *Genusskifte i nynorsk*. Oslo: Det Norske Videnskaps-Akademi.

- Blom, Elma, Daniela Poliškenská og Fred Weerman. 2008. Articles, adjectives, and age of onset: The acquisition of Dutch grammatical gender. *Second Language Research* 24: 297–332.
- Brown, Roger. 1973. *A first language: the early stages*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Busterud, Guro, Terje Lohndal, Yulia Rodina og Marit Westergaard. 2019. The loss of feminine gender in Norwegian: a dialect comparison. *Journal of Comparative Germanic Linguistics* 22: 141–167.
- Conzett, Philipp, Åse Mette Johansen, og Hilde Sollid. 2011. Genus og substantivbøying i nordnorske språkkontaktområder. *Nordand Tidsskrift for andrespråksforskning* 6: 35–71.
- Corbett, Greville G. 1991. *Gender*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Corbett, Greville G. og Norman Fraser. 1999. Default genders. I: *Gender in Grammar and Cognition*, red. Barbara Unterbeck og Matti Rissanen, 55–97. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Culbertson, Jennifer, Hanna Jarvinen, Frances Haggarty og Kenny Smith 2019. Children’s sensitivity to phonological and semantic cues during noun class learning: Evidence for a phonological bias. *Language* 95(2): 268–293.
- Dahl, Östen. 2000. Elementary gender distinctions. I: *Gender in grammar and cognition II: Manifestations of gender*, red. Barbara Unterbeck, Matti Rissanen, Terttu Nevalainen og Mirja Saari, 577–593. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Dalen, Arnold. 1978. *Trondheimsålet*. Trondheim: Nidaros Mållag.
- Dalen, Arnold. 1990. Dei trønderske dialektane. I: *Den store dialektboka*, red. Ernst Håkon Jahr, 119–140. Oslo: Novus.
- Enger, Hans-Olav. 2004a. On the relation between gender and declension: A diachronic perspective from Norwegian. *Studies in Language* 28: 51–82.
- Enger, Hans-Olav. 2004b. Tre endringer i det skandinaviske genussystemet i lys av grammatikaliseringsteori. *Arkiv för nordisk filologi* 119: 125–147.
- Enger, Hans-Olav. 2009. The role of core and non-core semantic rules in gender assignment. *Lingua* 119: 1281–1299.
- Fintoft, Knut og Per Egil Mjaavatn. 1980. *Språksosiologiske forhold i Trondheim bymål*. Trondheim: Tapir.

- Faarlund, Jan Terje, Svein Lie og Kjell Ivar Vannebo. 1997. *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gabrielsen, Finn. 1984. *Eg eller je? Ei sosiolingvistisk gransking av yngre mål i Stavanger*. Oslo: Novus.
- Graedler, Anne-Line. 1998. *Morphological, Semantic and Functional Aspects of English Lexical Borrowings in Norwegian*. Ph.d.-avhandling, Universitetet i Oslo.
- Gvozdev, Aleksander N. 1961. *Formirovanie u rebenka grammatičeskogo stroja russkogo jazyka*. [Språkutviklingen til et russisk barn]. Moscow: APN RSFSR.
- Haugen, Einar. 1978. *The Scandinavian Languages: An introduction to their history*. London: Faber.
- Hockett, Charles F. 1958. *A Course in Modern Linguistics*. New York: MacMillan.
- Hoel, Ivar. 1915. Kristiansundsmålet. *Maal og Minne*, 1–63.
- Hovdenak, Marit, Laurits Killingbergtrø, Arne Lauvhjell, Sigurd Nordlie, Magne Rommetveit og Dagfinn Worren. 1998. *Nynorskordboka*. Oslo: Det norske samlaget.
- Hårstad, Stian. 2010. *Unge språkbrukere i gammel by: En sosiolingvistisk studie av ungdoms talemål i Trondheim*. Doktoravhandling utg. ved Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap, NTNU Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Hårstad, Stian og Toril Opsahl. 2013. *Språk i byen. Utviklingsmiljøer i urbane språkmiljøer i Norge*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Jahr, Ernst Håkon. 1998. Sociolinguistics in historical language contact: The Scandinavian languages and Low German during the Hanseatic period. I: *Language Change: Advances in Historical Sociolinguistics*, red. Ernst Håkon Jahr, 119–113. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Jahr, Ernst Håkon. 2001. Historical sociolinguistics: The role of Low German language contact in the Scandinavian typological split of the late Middle Ages. *Lingua Posnaniensis* 43: 95–104.
- Johannessen, Janne Bondi, Joel Priestley, Kristin Hagen, Tor A. Åfarli og Øystein A. Vangsnes. 2009. The Nordic Dialect Corpus – an advanced research tool. I: *Proceedings of the 17th Nordic Conference of Computational Linguistics NODALIDA 2009, Vol. 4*, red. Kristiina Jokinen, og Eckhard Bick, 73–80. Tartu: Tartu University.
- Johansson, Stig og Anne-Line Graedler. 2002. *Rocka, høpt og snacksy. Om engelsk i norsk språk og samfunn*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

- Karmiloff-Smith, Annette. 1979. *A functional approach to child language: A study of determiners and reference*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kristoffersen, Gjert. 2016. Apikal istedenfor palatal /n/ og /l/ i nordnorsk: En kompromissform? I: *Helt fabelaktig! Festskrift til Hanne Gram Simonsen på 70-årsdagen*, red. Hans-Olav Enger, Monica I. Norvik Knoph, Kristian E. Kristoffersen og Marianne Lind, 81–95. Oslo: Novus.
- Kupisch, Tanja, Natascha Müller og Katja F. Cantone. 2002. Gender in monolingual and bilingual first language acquisition: Comparing Italian and French. *Lingue e Linguaggio* 1: 107–149.
- Lohndal, Terje og Marit Westergaard. 2016. Grammatical Gender in American Norwegian Heritage Language: Stability or attrition? *Frontiers in Psychology* 7: 344. DOI: 10.3389/fpsyg.2016.00344.
- Lohndal, Terje og Marit Westergaard. Under trykking. Grammatical Gender: Acquisition, Attrition, and Change. *Journal of Germanic Linguistics*.
- Lundquist, Björn, Yulia Rodina, Irina Sekerina og Marit Westergaard. 2016. Gender change in Norwegian dialects: Comprehension precedes production. *Linguistics Vanguard* 2: 69–83.
- Lundquist, Björn og Øystein A. Vangsnes. 2018. Language Separation in Bidialectal Speakers: Evidence from Eye Tracking. *Frontiers in Psychology* 9: 1394.
- Lødrup, Helge. 2011. Hvor mange genus er det i Oslo-dialekten? *Maal og Minne* 2011 2: 120–136.
- Nesse, Agnete og Hilde Sollid. 2010. Nordnorske bymål i et komparativt perspektiv. *Maal og Minne* 2010 1: 139–160.
- Norsk ordbok*, red. Alf Hellevik. Oslo: Det Norske Samlaget (1966).
- Opsahl, Toril. 2009. “Egentlig alle kan bidra!”: en samling sosiolingvistiske studier av strukturelle trekk ved norsk i multietniske ungdomsmiljøer i Oslo. Doktoravhandling, utg. ved Institutt for lingvistiske og nordiske studier, Universitetet i Oslo.
- Rodina, Yulia og Marit Westergaard. 2012. A cue-based approach to the acquisition of grammatical gender in Russian. *Journal of Child Language* 39: 1077–1106.
- Rodina, Yulia og Marit Westergaard. 2013a. The acquisition of gender and declension class in a non-transparent system: Monolinguals and bilinguals. *Studia Linguistica* 67: 47–67.

- Rodina, Yulia og Marit Westergaard. 2013b. Two gender systems in one mind: The acquisition of grammatical gender in Norwegian-Russian bilinguals. I: *Hamburg Studies on Linguistic Diversity* 1 [*Multilingualism and Language Diversity in Urban Areas: Acquisition, identities, space, education*], red. Peter Siemund, Ingrid Gogolin, Monika Edith Schulz og Julia Davydova, 95–126. Amsterdam: John Benjamins.
- Rodina, Yulia og Marit Westergaard. 2015. Grammatical gender in Norwegian: Language acquisition and language change. *Journal of Germanic Linguistics* 27 (2): 145–187.
- Rodina, Yulia og Marit Westergaard. 2020 Under trykking. Grammatical gender and declension class in language change: A study of the loss of feminine gender in Norwegian. *Journal of Germanic Linguistics*.
- Sandøy, Helge 2003. Språkendring. I: *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistik*, Brit Mæhlum, Gunnstein Akselberg, Unn Røyneland og Helge Sandøy, 197–224. Oslo: Cappelen.
- Stabell, Kristine M. 2016. “Vi sir aldri ei”. *En studie av femininum i alta-dialekten*. Masteroppgave, Universitetet i Stavanger.
- Stemshaug, Ola. 1972. Sosiolingvistiske forhold i Trøndelag. I: *Trøndermål. Språkarv og språkforhold i Trøndelag og på Nordmøre*, red. Arnold Dalen og Ola Stemshaug, 48–66. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Stjernholm, Karine. 2013. *Stedet velger ikke lenger deg, du velger et sted*. Doktoravhandling utg. ved Institutt for lingvistiske og nordiske studier. Universitetet i Oslo.
- Stjernholm, Karine. 2019. Variasjon som virkemiddel – hiphop, språkvalg og identitets-konstruksjon i Oslo. *Norsk lingvistisk tidsskrift* 37: 25–58.
- Tældeman, Johan. 2005. The influence of urban centres on the spatial diffusion of dialect phenomena. I: *Dialect change: Convergence and divergence in European Languages*, red. Peter Auer, Frans Hinskens og Paul Kerswill, 263–284. Cambridge: Cambridge University Press.
- Trosterud, Trond. 2001. Genustilordning i norsk er regelstyrt. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 19: 29–57.
- Trudgill, Peter. 1974. Linguistic change and diffusion: Description and explanation in sociolinguistic geography. *Language in Society* 1: 179–195.
- Trudgill, Peter. 1983. *On dialect: Social and geographical perspectives*. Oxford: Blackwell.

- Trudgill, Peter. 2013. Gender maintenance and loss in Totenmålet, English, and other major Germanic varieties. I: *In Search of Universal Grammar: From Old Norse to Zoque*, red. Terje Lohndal, 77–107. Amsterdam: John Benjamins.
- Vagstein, Anne. 2009. *Hvor mange genus har norsk? En diskusjon av genusinndelingskriterier*. Masteroppgave, Universitetet i Oslo.
- Vanderkerckhove, Reinhild. 2009. Urban and rural languages. I: *Language and Space: An International Handbook of Linguistic Variation*, red. Peter Auer og Jürgen Erich Smith, 315–332. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Westergaard, Marit og Yulia Rodina. 2016. Hvor mange genus er det i Tromsø-dialekten? *Maal og Minne* 2: 159–189.

Abstract

The Trondheim dialect of Norwegian traditionally has a three-gender system of masculine, feminine, and neuter. The results of two elicited production experiments conducted with five age groups of speakers show that the feminine gender is vulnerable in the dialect and that there is an ongoing change in progress involving loss of the feminine indefinite article (and possibly the feminine gender altogether). Remarkably, the feminine has a weak status even among the adult speakers. At the same time, declensional endings, represented by the suffixal definite article, are mainly retained across all age groups. Our findings are in line with previous research demonstrating that the feminine form of the indefinite article is disappearing from several other dialects of Norwegian (Lødrup 2011, Conzett, Johansen & Sollid 2011, Westergaard & Rodina 2016). In the present paper, we discuss the causes of the observed pattern.

Guro Busterud

Universitetet i Oslo

Institutt for lingvistiske og nordiske studier

Boks 1102 Blindern

NO-0317 Oslo

guro.busterud@iln.uio.no

Terje Lohndal

NTNU Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Institutt for språk og litteratur,
NO-7491 Trondheim
UiT Norges arktiske universitet
Institutt for språk og kultur
NO-9037 Tromsø
terje.lohndal@ntnu.no

Yulia Rodina

UiT Norges arktiske universitet
Institutt for språk og kultur
NO-9037 Tromsø
yulia.rodina@uit.no

Marit Westergaard

UiT Norges arktiske universitet
Institutt for språk og kultur
NO-9037 Tromsø
NTNU Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Institutt for språk og litteratur,
NO-7491 Trondheim
marit.westergaard@uit.no